

A Viszneki testvérek „kémszervezete” (1949–1950)

KIS JÓZSEF

The 'Espionage Organization' of the Viszneki Brothers (1949–1950)

In the early 1950s, spies and spy organizations were "busted" in Hungary. From a historical perspective, it is no longer always possible to determine whether they had any real basis. In the hysteria of the Cold War, foreign spy organizations also used naïve, adventurous young people and entrusted them with dangerous missions, and, at the same time, the communist state security organizations that were looking for potential enemies everywhere tried to "con" hostile elements prone to do such tasks. According to the documents of the proceedings, the executed Viszneki brothers provided the U.S. intelligence with data regarding the Soviet and Hungarian armies, the railways and the Iron Factory in Diósgyőr, and paid with their lives. Our study attempts to use the state security documents that were written with the purpose of manipulation to reveal whether there was an "organization" existing at all.

*

Az 1950-es évek elején Magyarországon és a térség más államaiban is sorra „buktak” le a kémek, kémszervezetek. Történelmi távlatból ma már nem mindig megállapítható, hogy volt-e ezeknek bármiféle valós alapjuk. A hidegháború históriájában a külföldi kémszervezetek is felhasználták a naiv, kalandvágyó fiatalokat és bízták meg őket veszélyes küldetéssel, s ezzel egy időben a mindenhol potenciális ellenséget kereső kommunista állambiztonsági szervezetek (Katpol, ÁVH) is igyekezett „beugratni” az erre hajlamos ellenséges elemeket. A kivégzett Viszneki testvérek az eljárás iratai alapján a szovjet és a magyar hadseregre, a vasútra és a diósgyőri vasgyárra vonatkozóan szolgáltatott adatokat az amerikai hírszerzésnek, s ezért az életükkel fizettek. Nevüket ma csupán azon tardi emléktábla viseli, amely a Rákosi-korszak borsodi halálos áldozatainak állít emléket, történetük azonban mindeddig nem volt ismert. Tanulmányunk kísérletet tesz arra, hogy az – adott esetben manipulált – állambiztonsági iratok segítségével felfedje, „szervezetük” melyik kategóriába tartozhatott.

*

Történetünk főszereplői, a Viszneki testvérek egy sokgyermekes miskolci családban születtek. Nyugalmazott postatiszt apjuknak és háztartásbeli anyjuknak tíz gyermeke volt, közülük azonban három fiatalon meghalt. A többiek biztos kisérgisztenciát építettek ki a maguk számára. Az 1940-es évek végén József és László gyári tisztviselők, míg Ilona vállalati tisztviselő, de testvéreik is tisztviselők, illetve tanítók, esetleg háztartásbeli asszonyok voltak.

A fiúk közül József és László a miskolci Fráter György Katolikus Gimnáziumban tanult. József ezután, apjához hasonlóan, a postán helyezkedett el. Kezdetben postaforgalmi díjnok, 1944 júliusától postagyakornok,¹ 1946. április 1-i hatállyal postakezelő altiszt² minőségben dolgozott, majd 1950. január 19-én a Vasgyárban helyezkedett el mint adminisztratív tisztviselő. László gimnáziumi tanulmányait 1948-ban fejezte be, majd rövid segédmunkás időszak után 1949. január 1-től a miskolci Építőipari Nemzeti Vállalatnál lett műszaki tisztviselő.³ Munkahelyével, illetve munkakörével azonban elégedetlen volt, s ezzel így voltak felettesei is. Lászlót emellett a kalandvágy is fűtötte, ezért úgy döntött,

¹ Budapesti Közlöny, 1944. júl. 6. (150. sz.) 5.

² Előléptetések a miskolci postaigazgatóságnál. *Miskolci Hírlap*, 1946. ápr. 3. 3.

³ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

nyugatra szökök. Úgy gondolta, hogy ott korlátlan lehetőségek vannak, és jó állást tud majd magának biztosítani. Elhatározásában az is szerepet játszott, hogy egy ismerőse 1948 őszén, István bátyja pedig alig pár hete, 1949. március 5-én szökött Ausztriába. László már ekkor is tervezte emigrálását,⁴ de testvérével abban állapodott meg, hogy először István próbál szerencsét, s amennyiben átjut, citromoldattal készült titkosírással levéllel fogja tájékoztatni öccsét, mely útvonalon járhat majd sikerrel. Így is történt, István az ausztriai wilfersdorfi gyűjtőtáborból küldött levelet, amelyben egészen a lágerig leírta útját.⁵ Viszneki László először 1949. március 25-én reggel egyedül⁶ indult el Miskolcra, és már másnap éjjel át is lépte az osztrák határt Nagylózs és Sopronkövesd térségében.⁷

Útjának további történetére vonatkozóan ettől a ponttól kezdve két variációt találunk a levéltári iratokban. Első kihallgatása során – amikor még tiltott határátlépés miatt hallgatták ki – azt vallotta, hogy Ausztriában előbb Weinburg, majd a Graztól délre fekvő Unterbergla településeken, illetve egy bizonyos „Holbersdorf”⁸ nevű községben parasztnál dolgozott. 1949. szeptember 4-én Grazba utazott, majd két hét elteltével, még e hó 18-án hazaindult. Fürstenfeld-Königsdorf (Királyfalva)–Güssing (Németújvár)–Wienerneustadt (Bécsújhely) érintésével gyalog, gépkocsival, autóbusszal, illetve vonattal jutott el Loipersbachba (Lépesfalva), ahol szeptember 28-án átlépte az osztrák-magyar határt. Nagycenknél azonban rendőrkárőr igazoltatta és vette őrizetbe.⁹

Viszneki László, a kém

1950-ben azonban – mikor már kémkedés gyanújával folyt ellene az eljárás – Viszneki László úgy nyilatkozott, hogy március 26-án hajnal felé érkezett az ausztriai Nikitsch (Füles) településre, majd onnan Oberpullendorf (Felsőpulya)–Aspang érintésével igyekezett elérni az angol zónát. Október 27-én így jutott el Weiz városába, ahol az angol katonai parancsnokságon jelentkezett. Minthogy, tolmács híján, kihallgatni nem tudták, másnap gépkocsival a fürstenfeldi FSS¹⁰-re vitték, ahol egy dr. Kerekes nevű volt csendőr főhadnagy¹¹ beszélgetett vele először. Viszneki – az FSS kihallgatási rendje alapján – részletesen elmondatta életrajzát, útját, s szökésének körülményeiről érdeklődött. Viszneki már ekkor számos kérdést kapott a szovjet és a magyar katonaságra, illetve a rendőrségre vonatkozóan. Dr. Kerekest elsősorban az érdekelte, hogy milyen fegyvernembeliek hányan és hol vannak elhelyezve. Az ifjabb Viszneki közölte, hogy Miskolcon a Szentpéteri úti laktanyában két honvéd század székel, a Szondi utcai tüzér laktanyában két századnyi tüzérség van, valamint a miskolci Államvédelmi Hatóság 250 fegyverrel rendelkezik, s a miskolci rendőrkapitányságon is két század tartózkodik.¹²

⁴ Más adat szerint mindhárom Viszneki-fiú tervezte emigrálását. (ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása, 1950. március 16.)

⁵ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁶ Bátyja vallomása szerint vele tartott az egyik barátja is. (ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.)

⁷ ÁBTL 2.1.9. V-33032. Viszneki László kihallgatása. 1949. szeptember 28.

⁸ Ilyen nevű település nincs Ausztriában. Valószínűleg azonos Vordersdorffal, amely Unterberglatól délre, mintegy 18 km-re található.

⁹ ÁBTL 2.1.9. V-33032. Viszneki László kihallgatása. 1949. szeptember 28.

¹⁰ Az FSS (Field Security Sections, magyarul: Harctéri Biztonsági Egységek) végezte a brit zónákba küldött szovjet ügynökök felderítését, de emellett figyelemmel kísérték a kelet-európai országokban végbemenő ipari és katonai jellegű fejleményeket is. Az ausztriai FSS Bécsben, Wolfsbergben, Villachban, Mallnitzban, Frazban, Klagenfurtban és Fürstenfeldben rendelkezett székhellyel. A szervezet a magyarokkal kapcsolatban hírszerzői és kémelhárítói feladatokat látott el, alapvetően katonai elhárítással foglalkozott. A menekült magyarokat részletesen kifaggatták tolmács segítségével és igyekeztek tőlük katonai vagy ipari jellegű adatokat szerezni. (Szörényi A., 2009. 734–735.)

¹¹ Minden bizonnyal dr. Kerekes László csendőr századosról (Sajókeresztúr, 1915–Belen /USA/, 1978) van szó. Kerekes 1948. szeptember elején menekült Ausztriába, ahol tolmácsként működött. (*Bajtársi Levél. A M. Kir. Csendőr Bajtársi Közösség központi tájékoztatója*, XXXI. évf. 2. szám. 1978. okt. 31. 68–69.)

¹² ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

Második fürstenfeldi kihallgatását egy angol őrmester vezette, akinek egy magyar civil tolmácsolt, akiről Viszneki tévesen úgy tudta, hogy a volt szolnoki polgármester. Kikérdezése ugyancsak a szovjet és magyar haderőre vonatkozott, de ezúttal arra is kíváncsi voltak, milyen fegyverzettel rendelkeznek a miskolci katonai alakulatok. Válaszában közölte, hogy DISZ-felvonulások során két aknavetőt látott, mire egy füzetet tettek elé, amelyből ki kellett választania a látott aknavetőket.¹³

Az ifjabb Visznekit ezután a wilfersdorfi gyűjtőlágerbe vitték, majd onnan a strassi táborba. Május 12-én egy Kiss Károly nevű kiskunmajsai tisztviselővel egy weinburgi paraszthoz vitték, munkaadója azonban későbbi elmondása szerint rosszabbul bánt vele, úgy, mint az állataival, ezért egy hét múlva a mintegy 40 kilométerre lévő Unterbergla településen lakó István bátyját kereste fel, majd az ottani bírónál kezdett dolgozni. Nem sokkal ezután bátyját egy bizonyos Várnai nevű ismerőse, jó kereseti lehetőséggel kecsegtetve, a grazi *Paradies* vendéglőbe hívta.¹⁴

Onnan visszatérve, István közölte, hogy Várnai révén kémkedéssel akarták megbízni, ő azonban nem állt kötélnek, mert a vállalkozást kockázatosnak és veszélyesnek tartotta, ráadásul úgy gondolta, hogy nem is fizetnék meg eléggé. Viszneki Lászlónak tetszett az ötlet, bátyja azonban kérése ellenére sem adta oda neki Várnai címét, sőt megdorgálta, amiért „ilyen marhaságokra” akarja adni a fejét. Pár nap múlva László – bátyja távollétében – megtalálta Várnai grazi címét, akinek ezután levélben ajánlotta fel szolgálatait. Várnai hamarosan válaszolt, s grazi otthonába invitálta egy vasárnapi délelőtti találkozóra. Várnait azonban a kérdéses időben otthon nem tartózkodott, csak egy cetlit hagyott hátra, amelyben közölte, hogy később a *Hauptplatzon*, a városháza előtt fogja várni. László el is ment a találkozóra. Várnai innen egy Mura-parton lévő parkba vezette, ahol az egyik lócánál egy magát „Dezsőnek” nevező személlyel hozta össze. „Dezső”, vagy más néven „Miska bácsi” állítólag a II. világháború idején a magyar hadsereg vezérkari őrnagya volt, s ez időben a *Central Intelligence Corps* (CIC), vagyis az amerikai katonai hírszerzés szolgálatában állt.¹⁵

„Dezső bácsi” már tudott az ifjabb Visznekiről és megerősítést kért tőle, hogy valóban szándékában áll-e elvállalni ezt a veszélyes tevékenységet, egyúttal közölte, hogy munkájáért az oktatás idején napi 10,¹⁶ a Magyarországon töltött napokért 50 schillinget, visszajövelekor pedig, amennyiben meg vannak elégedve munkájával, akár 1000 schillinget is kaphat.¹⁷ Miután László kitartott elhatározása mellett, „Dezső” azzal bocsátotta haza, hogy rövidesen értesítést küldenek esetleges alkalmazásáról, egyúttal közölte, amennyiben elfogadják felajánlását, szüksége lesz fényképre is.¹⁸

Viszneki Lászlót egy hét múlva, 1949. június 20-a körül Várnai értesítette levélben arról, hogy hagyja ott munkáját és utazzon Grazba. Itt azonnal megkezdődött László felkészítése, amely öt napig tartott.¹⁹ A grazi *Schlossberg* lépcsőinél, vagy egy parki lócán tartott oktatás során²⁰ közölték vele, hogy milyen gazdasági és katonai jellegű adatokra van szükségük. Feladatát így határozták meg:

„derítse föl a Miskolc és Diósgyőr környékén állomásozó szovjet katonaságot, a Diósgyőr irányban az erdőbe vezető és valószínűleg katonai jellegű útnak célját, szerezze meg Miskolc térképét, s általában a magyar néphadsereggel, rendőrséggel, vasutakkal és gyárakkal kapcsolatos mindenféle híreket és adatokat igyekezzen összegyűjteni, így pld. a honvédségi alakulatok postafiók-számát, fegyverzetét, az alakulatok elhelyezését, a tisztek s külön a politikai tisztek nevét, honvéd és rendőr laktanyák elhelyezését, vasút és hídépítések helyét, a gyárak munkáslétszámát, termelési adatait, a Szovjetunióba irányuló és onnan jövő szállításait, stb. Megbízást kapott arra is, hogy a szükségeshez képest szervezzen be hírszerzésre alkalmas és megbízható személyeket, akikkel később Ausztriából titkosíráson keresztül tartja a kapcsolatot.”²¹

¹³ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

¹⁴ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Kiss Károly 1950. március 14-i feljegyzéséből Viszneki Lászlóra vonatkozóan

¹⁵ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Kiss Károly 1950. március 14-i feljegyzéséből Viszneki Lászlóra vonatkozóan

¹⁶ A napidíj mértékéről kihallgatásai során eltérően számolt be. Volt, amikor 15, de az is előfordult, hogy 25 schilling járandóságról beszélt. A jelentésekért ugyancsak eltérően 1000, vagy 2000 schillinges ellenértékről vallott. (ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László kézzel írt vallomása. 1950. március 17.)

¹⁷ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László kézzel írt vallomása. 1950. március 17.

¹⁸ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

¹⁹ ÁBTL 41. A-2126/132. Feljegyzés Viszneki László kihallgatásáról. 1950. március 17.

²⁰ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László kézzel írt vallomása. 1950. március 17.

²¹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Budapesti katonai törvényszék KB. IX. 043/1950. sz. ítélete.

„Dezső” az esetleges beszervezések okán a fegyveres szerveknél és a diósgyőri vasgyárban lévő személyes ismeretsége felől is érdeklődött. László egy sátoraljaújhelyi honvéd törzssörmestert, illetve egy vasgyári üzemvezetőt nevezett meg,²² bár egyik későbbi önvallomása szerint egyiküket egyáltalán nem ismerte, a másiktól pedig tudta, hogy „jó kommunista”. „Dezső bácsi” állítólag aziránt is érdeklődött, hogy a miskolci pályaudvarokon be tudna-e szerezni egy-egy ún. „vasúti figyelőt”, aki a vasúti szállításokról tájékoztatná őket. László e téren is eredménnyel kecsegtette megbízóját, a Gömöri Pályaudvarnál megnevezte egy iskolatársa apját és közölte, hogy a másik két miskolci pályaudvarnál is biztos tud ismerősöket szerezni. Lászlót, „kiképzését” követően, „Dezső bácsi” azzal bocsátotta útnak, hogy ha be tudja szervezni ezeket az embereket, akkor citromírásos levélben írják meg neki grazi címére az adatokat, illetve azt, hogy mire van szükségük.²³

Az első út

Miután Viszneki kioktatása megtörtént, 1949. június 25-én visszaindult Magyarországra. Költségei fedezésére 1200 forintot és 100 schillinget kapott.²⁴ Két nap múlva egy ceglédi állítólagos embercsempész²⁵ társaságában Rábahídvég közelében lépte át magyar a határt, majd június 29-én érkezett haza Miskolcra. Először „ideálját”, egy Márta nevű leányismerőset kereste fel, akivel „csaknem menyasszony-vőlegény viszonyban” állt.²⁶ Közölte vele jövedele célját, s a leánynak tetszett is, hogy „hírszerző lovagja” van.²⁷ László este tért haza családjához. Ilona húgának és József bátyjának részletesen felfedte jövetelének célját. József nagyon összeszidta meggondolatlansága miatt, tevékenységét kalandorságnak minősítette és kérte, ne teljesítse feladatát, hagyjon fel a kémkedéssel.²⁸ László azonban konokul kitartott, ezért – a bíróság megállapítása szerint – testvérei inkább magukra vállalták a feladatot, mondván, veszélytelenebbül tudnak közlekedni és a kért adatokat beszerezni, mint László, akiről sokan tudták, hogy korábban illegálisan elhagyta az országot.²⁹

A fenti beszélgetésre vonatkozóan a kihallgatási iratok más variációkat is tartalmaznak. Viszneki László március 11-i vallomása szerint József testvére – Ilonáról ekkor nem beszélt – javasolta neki, hogy térjen vissza Ausztriába, próbáljon meg elhelyezkedni, s inkább majd ő szerez neki katonai adatokat, amelyeket titkosírásos levélben fog majd hozzá eljuttatni.³⁰ Elmondását alátámasztotta József testvére első vallomása is, aki szerint ezt követően három alkalommal küldött hírszerzőt az öccse által megadott grazi címre.³¹

Közel egy héttel később azonban József már arról vallott, hogy öccse ekkor azzal bízta meg, szerezzen adatokat a miskolci ágyúgyárról, és állapítsa meg, hogy Pácinban tartózkodik-e szovjet katonaság.³² Viszneki Ilona későbbi kihallgatása részben az utóbbi variációt erősítette meg, de szerinte Józsefnek a miskolci repülőtérről és a Gömöri vasútállomásról is kellett volna adatokat beszereznie.³³

²² ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

²³ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László önvallomása, 1950. március 11.

²⁴ ÁBTL 41. A-2126/132. Feljegyzés Viszneki László kihallgatásáról. 1950. március 17.

²⁵ Az illetővel állítólag abban állapodtak meg, hogy később felkeresi őt Miskolcon, majd együtt térnek vissza Ausztriába. Az állítólagos embercsempésszel azonban kapcsolat ezután megszakadt. (ÁBTL 3. 1. 9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki László és Viszneki József ügyéről. 1950. március 20.)

²⁶ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László kézzel írt vallomása. 1950. március 17.

²⁷ Mártával való kapcsolata később elhidegült, miután a leány apja tiltotta a nyugatról hazaérkező fiúval való a kapcsolatot. (ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.)

²⁸ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László önvallomása, 1950. március 11.

²⁹ ÁBTL 41. A-2126/132. Feljegyzés Viszneki József kihallgatásáról. 1950. március 16.; ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona kihallgatásáról. 1950. március 29.

³⁰ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László önvallomása, 1950. március 11.

³¹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés. Budapest, 1950. március 10.

³² ÁBTL 41. A-2126/132. Feljegyzés Viszneki József kihallgatásáról. 1950. március 16.

³³ A későbbi ítélet feladatai között továbbiakat is rögzített: „fel kellett deríteni a Pácin és Lillafüred környékén állomásozó magyar és szovjet alakulatokat, azok létszámát, fegyvereinek minőségét és magasabb rangú tisztjeinek nevét, adatokat szerezni a miskolci ÁVH-ra, valamint a Miskolcon épülő állítólagos hadianyaggyárra vonatkozólag, végül megszerezni Miskolc város térképét.” (ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Budapesti katonai törvényszék KB. IX. 043/1950. sz. ítélete.)

Ilona vallomása szerint továbbá ekkor ő is kapott konkrét megbízást, az ő feladata a szovjet és magyar gépkocsik, illetve tankok megfigyelése volt, emellett laktanyák és gyárak építéséről kellett adatokat beszereznie, valamint személyesen kellett meggyőződnie arról, hogy a Miskolchoz közeli Királykúton van-e lőszerraktár.³⁴

Viszneki László tehát a felderítési feladatokat átadta testvéreinek, de más megbízásainak sem tett eleget, a „Dezsőnek” említett személyeket nem kereste fel, és a beígért kapcsolatokat sem próbálta meg kiépíteni.³⁵ Ehelyett testvéreivel való megbeszélése alapján elhagyta a borsodi megyeszékhelyet, és két hétre mezőkövesdi rokonaihoz utazott. A matyó városban ugyanis csak kevesen ismerték, és így a lebukás veszélye is kisebb volt. Mezőkövesden nővérének és sógorának felfedte hazautazásának igazi célját, amelyet ők sem tartottak helyesnek, és igyekeztek arról lebeszélni. László az egyik nap a kövesdi főutcán találkozott volt iskolatársával, Bartók Ferencsel, aki épp a diósgyőri Gyárépítési Nemzeti Vállalatnál dolgozott bérelszámolóként. Bartóknak séta közben fedte fel kémtevékenységét. Viszneki László vallomása szerint, bár Bartókot jó pénzkereseti lehetőséggel kecsegtette, régi ismerőse közölte, hogy a kémkedésben nem tud a segítségére lenni. Végül azonban abban egyeztek meg, hogy nyugatról citromsavas titkosírással fog Bartóknak a kémfeladattal kapcsolatban levelet küldeni.³⁶ Bartók az eljárás során beismerte, hogy már ekkor vállalkozott a kémkedésre, s hogy tőle Viszneki katonai adatokat, valamint építkezésekről szóló információkat várt el. Viszneki nem csupán pénzbeli ellenszolgáltatást ajánlott fel neki eszerint, de azt is megígérte, hogy a későbbiek folyamán kiszökteti nyugatra.³⁷ Bartóknak 1949. augusztus 12-én írt László, amelyben az építkezéssel kapcsolatos adatok és vázlatok gyűjtésére szólította fel azzal, hogy rövidesen érte meg. Volt iskolatársa azonban – vallomása szerint – nem válaszolt.³⁸ Bartók ezzel szemben utóbb arról beszélt kihallgatásán, hogy Viszneki felkérésére több építkezésre – köztük a nehézszerző-gépgyár építésére – vonatkozóan szerzett adatokat, s augusztus 21-én hamis feladó megjelölésével elküldött levélben közölte Visznekiel, hogy „nyaralni”, vagyis disszidálni szeretne és kérte, biztosítson számára lakást. Tájékoztatta továbbá, hogy folytatja az adatgyűjtést, azonban citromsav hiányában csak személyesen tudja majd átadni az információkat, egyúttal azt is közölte, hogy az egyik barátja szintén külföldre kíván szökni.³⁹

Mezőkövesdi tartózkodása során Viszneki Lászlót bátyja, József kereste fel, aki ekkor – mindkettőjük későbbi elmondása szerint – adatokkal látta el fivérét, és ezen alkalommal Miskolc térképe is szóba került, a körülményekről azonban merőben másként számoltak be kihallgatásaik során. László szerint bátyja egy kis papírcédulára írva adta át a megszerzett adatokat: a miskolci honvéd zászlóalj és ezredparancsnokság postaszámait, s tudatta, hogy a diósgyőri papírgyár még a háború idején épített óvóhellyel rendelkezik, a Gömöri pályaudvart kibővíti, a repülőtéren két-három kétfedélű iskolagép található, valamint, hogy Ózd felé kettősvágányú vasutat építenek.⁴⁰ Későbbi kihallgatásán arról is beszámolt, hogy bátyja ekkor adott át neki – előzetes kérésének megfelelően – egy Miskolc-térképet. A térképet László ismeretlen okból egy rábahídvégi címre kívánta később Budapesten feladni, de a posta zárva volt, ezért egy volt iskolatársát kérte arra, hogy adja fel helyette másnap. Volt iskolatársa azonban kérését nem teljesítette, így Viszneki László hiába várt napokig a küldeményre.⁴¹

³⁴ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona ügyéről. 1950. március 29.

³⁵ Húga egyik vallomásában két további ismerőst is megnevezett, akik előtt állítólag László felfedte jövetele célját és megbízta őket információszerezéssel, ellenük azonban az eljárás dokumentációja szerint nyomozás nem indult, s nevük máshol sem merült fel. (ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona vallomásáról. 1950. március 31.)

³⁶ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása. 1950. március 17.

³⁷ Bartók 1947-ben már megkísérelte elhagyni az országot, az osztrák határnál azonban elfogták, ekkor 8 napi fogházbüntetést kapott. (ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Bartók Ferenc kihallgatása. 1950. április 7.)

³⁸ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László kézzel írt vallomása. 1950. március 15.

³⁹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Bartók Ferenc kihallgatásáról. 1950. április 5.

⁴⁰ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁴¹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László kihallgatása. 1950. április 7.

A Mezőkövesden történekről József kihallgatása során másként számolt be, nem beszélt cédulán átadott adatokat, és a térképügyet is másként adta elő. Vallomása szerint öccse előzetes megbízásának eleget téve a miskolci ágyúgyárról igyekezett adatokat szerezni. Emellett Pácinba utazott, hogy megállapítsa, tartózkodnak-e ott szovjet katonák, de sem személyes tapasztalatai, sem két környékbeli megkérdezése alapján ezt nem látta igazoltnak. Pácinból hazatérve, Ilona húgától érdeklődött, hogy ismer-e bármilyen katonai vonatkozású adatot, mire húga közölte, hogy néhány napja Cserháti Lászlóval Tapolca felé sétált, és útközben hat magyar tankot láttak a hegyek felé haladni. Ezekről Cserháti úgy vélte, pingyomi székhelyükre tartanak. József ezt követően körülbelül egy hét múlva kereste fel Mezőkövesden lévő öccsét, akivel közölte a szerzett információkat, illetve, hogy az ágyúgyár építése még folyamatban van. Ez alkalommal öccse kérte, hogy folytassa az adatgyűjtést, és eredményeiről titkosírással levélben számoljon majd be neki, továbbá kérte, vásároljon egy Miskolc-térképet, és azt is jutassa el levélben kinti címére.⁴²

Viszneki Lászlót július első napjaiban Ilona húga is felkereste Mezőkövesden, aki a rendőrségi eljárás dokumentációja alapján szintén adatokat kívánt szerezni „hírszerző” bátyja számára, és ez alkalommal számolt be annak eredményeiről. Ilona e célból a már József által említett Cserháti László nevű ismerősével – László volt iskolatársával – találkozott több alkalommal. Bár József – mint láttuk – a Cserháti-val folytatott egyik sétájáról beszámolt kihallgatásán, Ilona egyik vallomása szerint a kérdéses találkozóról nem mert szólni Józsefnek, mert attól tartott, hogy fivére megszidja emiatt.⁴³

Viszneki Ilona saját bevallása szerint Cserháti Lászlóval először a már említett Csabai kapui séta során osztotta meg bátyja, László titkát.⁴⁴ Cserháti – aki a miskolci Magasépítési Nemzeti Vállalatnál dolgozott bérelszámolóként – kérésére megígérte, hogy katonai épületekre vonatkozóan fog adatokat szerezni. A beszélgetés során⁴⁵ szóba került az is, hogy Cserháti is el kívánja hagyni az országot, s bár nem egyértelmű, hogy Ilona ajánlotta, vagy Cserháti kérte, de szóba került, hogy Viszneki László a segítségére lehet ez ügyben. Sétájuk során több harckocsit és katonai gépkocsit láttak, amelyek, Cserháti szerint, a Pingyomra tarthattak. Egyes adatok szerint Ilona feljegyezte a gépkocsik rendszámát és a páncélosok számát.⁴⁶ Cserháti közölte továbbá, hogy a pingyomi erdőben és a bükki Mexikó-völgyben tudomása szerint lőszerraktár található,⁴⁷ míg más adat szerint arról is beszélt, hogy a Soltész Nagy Kálmán utcán egy titkos ajtókkal és különleges zárral felszerelt katonai épület építkezése van folyamatban, s hamarosan a repülőtérre is katonai építkezések indulnak meg.⁴⁸ Másnap Cserháti, az Ilonának tett ígéretéhez híven, a vállalatánál alkalmazásban álló Szekeres László statisztikussal osztotta meg az Ilonától hallottakat. Szekeres – kollégája kérésére – iratszekrényéből több iratot átadott, így egy 1949. első negyedévi mintegy tíz oldalas gyári statisztikát, amely tartalmazta a részben befejezett honvédségi építkezések adatait, a vállalat dolgozóinak névsorát, a vasgyárban dolgozó vállalati dolgozók névsorát, a miskolci légvédelmi laktanya alaprajzának a részletét⁴⁹ és 2 db grafikont is.⁵⁰ Az iratokat Cserháti másnap a Népkerben adta át a Viszneki-leánynak. Ilona az iratok közül a munkások névjegyzékét – érdektelennek találva – kiemelte, otthonában elrejtette, a többi pedig elvitte Mezőkövesden lévő bátyjának.

⁴² ÁBTL 41. A-2126/132. Feljegyzés Viszneki József kihallgatásáról. 1950. március 16.

⁴³ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona vallomásáról. 1950. március 31.

⁴⁴ A Cserháti-val folytatott beszélgetésekről Ilona egy vallomása szerint nem szólt József nevű bátyjának, mert attól félt, hogy megszidja érte. (ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona vallomásáról. 1950. március 31.)

⁴⁵ Cserháti László szerint a disszidálás kérdése csak a Népkerben került szóba. (ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Cserháti László kihallgatásáról. 1950. március 29.)

⁴⁶ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona vallomásáról. 1950. március 31.

⁴⁷ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona ügyéről. 1950. március 29.

⁴⁸ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona vallomásáról. 1950. március 31.

⁴⁹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Cserháti László kihallgatásáról. 1950. március 29.

⁵⁰ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Cserháti László kihallgatása. 1950. április 7.

László, értesülve Cserháti disszidálási szándékáról, megígérte, hogy legközelebbi útján fogja őt kivinni az országból, de addig is további adatok beszerzésre kérte. Ilona egyes adatok szerint búcsúzáskor megígérte, hogy az ezután beszerzett adatokat citrommal írott levélben fogja vele közölni,⁵¹ más információ szerint azonban további kémkedésre testvére sem kérte.⁵² A kihallgatási iratok egybehangzóan szólnak ugyanakkor arról, hogy Ilona ezután nem foglalkozott adatszerzéssel, Cserhátival azonban közölte László ígétét, és információszerzésre vonatkozó üzenetét.⁵³ Bár ekkor állítólag Ilona és Cserháti közös kirándulást terveztek, amely során a Pingyomban és a Mexikó-völgyben lévő katonai létesítményekről készítettek volna fényképfelvételeket, többször – letartóztatásukig – nem találkoztak.⁵⁴

Viszneki László egyik első vallomásban az Ilona által átadott iratokról kissé másként számolt be. Eszerint egy kb. 8–10 db-os bérelszámolási nyomtatványt, 2 db grafikai ábrát és egy ív terjedelmű ceruzával írt feljegyzést kapott húgától, utóbbit Cserháti készítette a Miskolci Magasépítési Nemzeti Vállalat építkezéseiről, illetve azok adatairól,⁵⁵ más adat szerint a miskolci honvédségi épületek tartozásairól. Cserháti feljegyzéséből László kijegyzetelt néhány adatot, majd az iratokat megsemmisítette.⁵⁶ Viszneki László két hét elteltével távozott Mezőkövesdről, de vallomása szerint maga is szerzett utazásai során új információkat: az emődi vasútállomásnál rakodót építenek; a Bükk-hegységben a Kossuth Akadémia egységei gyakorlatoznak, s azon nagyméretű páncélosok vesznek részt; a mezőkövesdi állomáson egy 80 kocsiból álló katonai szerelvény haladt át, amely legalább 20 páncéltörő ágyút szállított kezelőlegénységgel és lovakkal együtt. Budapesten átutazva továbbá feljegyezte egy szovjet uszály számát, nevét és méretét is. László ugyanis hamarosan visszaindult Ausztriába, utazását azonban egy napos budapesti tartózkodással szakította meg. A fővárosból – egyfajta elterelésként – levelet írt egy volt osztálytársának, amelyben közölte, hogy becsapta őket, amikor korábbi levelében ausztriai tartózkodásáról írt, mert igazából Budapesten helyezkedett el.⁵⁷ (Ezen variáció szerint tehát Viszneki László mégis eljutott Budapesten egy postára.)

Ismét Grazban

Viszneki László az osztrák határt Pinkamindszentnél lépte át. Első útja Unterberglába vezetett bátyjához, ő azonban már Grazban lakott, de új lakcímét hátrahagyta öccsének.⁵⁸ Vallomása szerint csak Grazba érkezése után vette észre, hogy a József testvére által írt cédulát elveszítette.⁵⁹

Visszaérkezése után Viszneki László Grazban több alkalommal találkozott „Dezsővel”. Beszámolt neki útja eredményéről, amelyről jegyzetet is készített, „Dezső” azonban elégedetlen volt munkájával és közölte, hogy Miskolc térképe nélkül az útját igazából eredménytelennek minősíti. Az ifjabb Viszneki ezután levelet küldött József bátyjának, kérve, hogy postán küldje meg a város térképét, de ő helyette csak arról írt István testvérüknek, hogy próbálja „lebeszélni az ilyen felelőtlen és meggondolatlan, könnyelmű kalandor munkáról”. László azonban hajthatatlan volt, ezért inkább maga készített egy térképvázlatot a városról. „Dezső” – aki időközben maga is továbbította a jelentés adatait, s vélhetően ellenőrizte is azokat – változatlanul elégedetlen volt a jelentéssel, s erősen korholta, amiért téves, illetve hiányos katonai adatokat adott meg. László ezért levelet írt József bátyjának, kérve, hogy küldje meg a korábban a cédulára felírt adatokat neki.⁶⁰

⁵¹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona ügyéről. 1950. március 29.

⁵² ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona vallomásáról. 1950. március 31.

⁵³ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona ügyéről. 1950. március 29.

⁵⁴ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Cserháti László kihallgatásáról. 1950. március 29.

⁵⁵ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László kézzel írt vallomása. 1950. március 17.

⁵⁶ ÁBTL 41. A-2126/132. Feljegyzés Viszneki László kihallgatásáról. 1950. március 17.

⁵⁷ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁵⁸ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László önvallomása, 1950. március 11.

⁵⁹ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁶⁰ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László önvallomása, 1950. március 11.

Mintegy 10 nappal később meg is érkezett a két alakulat száma, illetve a térkép, de József új információkkal is ellátta Ausztriába szökött öccsét. Ugyancsak citromírással közölte, hogy a diósgyőri gyár munkaslétszáma 23 ezer fő; Pétervásárán nagy repülő-kiképzés folyik, és ugyanott páncélos lak-tanya épül. Később egy másik levelet is küldött öccsének, amelyben arról értesítette, hogy Miskolcon keresztül a főváros felé egy nagy katonai szerelvény haladt.⁶¹ A titkosírásos levél elküldését az eljárás során József sem tagadta, elmondása szerint azonban 1949. július végén Miskolc város kettévágott térképét küldte meg Ausztriába, valamint citromírással közölte fivérével – postai levelezésekből meg-állapítva – két, Borsodban gyakorlatozó pestkörnyéki magyar katonai alakulat számát, valamint tájé-koztatta, hogy Pácin felé tett utazása közben két állomáson (az egyik Tiszalúcon) tolatóvágány készül, és a miskolci Újgyárban három kohó van, továbbá – téves adatként – hogy egy negyedik éppen készül.⁶²

Viszneki Lászlónak az eljárás során tett vallomása szerint „Dezső” a kapott adatokkal is elége-detlen volt, mivel nem derült ki belőle, hogy milyen katonai (vadász, felderítő, bombázó) egységeket képeznek ki Pétervásárán,⁶³ a maximális 800 schillinget azonban több részletben kifizette. Viszneki László Magyarországra való visszaérkezése után mintegy öt héttel újabb megbízást kapott. „Dezső” hangsúlyozva, hogy elsősorban katonai információkra van szüksége, megbízta, hozzon néhány katoná-újságot, illetve 10 db rendőrségi lakásbejelentőt. Utasította továbbá, szerezzen rendőrségi arcképes igazolványt, rendőrségi lakásbejelentő igazolószervényeket,⁶⁴ valamint fényképeket katonai felvonulá-sokról. Lászlónak emellett fénykép-másolatokat kellett készíteni katonai igazolványokról, végül egy „jó megbízható ismerőst” szerezni Miskolcon, akihez futárt küldhetnének Ausztriából, s aki két-három napra szállást is tudna biztosítani a futár részére.⁶⁵ „Dezső” valószínűleg ekkor közölhette vele, hogy a citromírás helyett inkább más anyagot használjon, ezért átadott egy celofán tarsolyban lévő kristály-szerű anyagot, amellyel tiszta szeszben és vízben való feloldása után lehetett a sorok közé írnia. Az írás előhívási módját azonban már nem árulta el,⁶⁶ „mondván, hogy úgy kell a dolgot megszervezni, hogy nekik ne legyen szükségük arra, hogy írjunk nekik. Ugyanis utasításokra ne legyen szükségük az ittho-niaknak.”⁶⁷

1949 júliusában Viszneki László Ausztriában élő ismerőse, Kiss Károly előtt felfedte kémtevé-kenységét, majd annak kérésére összehozta őt „Dezső bácsival”, aki Kisst szintén kémfeladatokkal bízta meg.⁶⁸ Viszneki László és Kiss állítólag Grazban közös feladatot kaptak, egy ott lakó magyar személy tartózkodási helyét kellett felderíteniük. Viszneki egyes adatok szerint gyakran kapott Grazban megfi-gyelési, illetve felderítési munkákat, de a kémjelöltek kiképzése/kioktatása idején is látott el biztosítási feladatokat.⁶⁹

Az eljárás iratai alapján időközben Magyarországon maradt bátyja, Viszneki József is folytatta az adatgyűjtést. A budapesti Világifjúsági Találkozón (VIT) 1949 augusztusában látott három orosz gép-kocsi rendszámát feljegyezte, és még augusztusban megküldte öccsének. Lászlót arról is tájékoztatta, hogy a miskolci repülőtéren nagy építkezést látott, és hogy a Keleti pályaudvaron egy Bécsbe irányított orosz katonai szerelvény tartózkodott.⁷⁰

⁶¹ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁶² ÁBTL 41. A-2126/132. Feljegyzés Viszneki József kihallgatásáról. 1950. március 16.

⁶³ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László önvallomása, 1950. március 11.

⁶⁴ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László kézzel írt vallomása, 1950. március 15.

⁶⁵ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁶⁶ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁶⁷ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László önvallomása, 1950. március 11.

⁶⁸ Viszneki László egyik vallomása szerint az amerikaiakkal állítólag változatlanul kapcsolatban lévő István bátyja hozta össze Kisst Klein Imrén, illetve „Miska bácsin” keresztül az amerikai hírszerzéssel. Kiss azonban miután elvállalta a meg-bízást egy lasserdorfi paraszthoz ment dolgozni, ezért 1949. szeptember 2-a körül Viszneki Lászlóval kerestették fel és hívták Grazba dolgozni. (ÁBTL 3. 1. 9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki László kihallgatásáról. 1950. március 21.)

⁶⁹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Kiss Károly 1950. március 14-i feljegyzéséből Viszneki Lászlóra vonatkozóan; Viszneki László kihallgatása. 1950. április 7.

⁷⁰ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.

„Szerepcsere” – Viszneki József, a kém

Viszneki László 1949. szeptember 6-án indult el második küldetésére,⁷¹ de az osztrák-magyar határnál, az erdőben hason fekve, arra figyelt fel, hogy a magyar határőrök a drótsövények közé aknákat raknak le, ezért inkább visszautazott Grazba.⁷² Szeptember 17-én „Dezső” ismét utasította, hogy térjen vissza Magyarországra, s ezúttal Kiss Károly is vele tartott. Kissnek Szeged és Baja környékén kellett hírszerzői tevékenységet végeznie. Viszneki és Kiss először Salzburgba utazott, ahol egy Visnyei nevű személy lakásában osztrák személyazonossági igazolványt és az útra előleget kaptak,⁷³ majd szeptember 19-én a bécsi gyorsal folytatták útjukat Magyarország felé. Indulás előtt „Dezső” kíséretében egy 40–42 éves magyarul beszélő személy – állítólag „Dezső” főnöke⁷⁴ – oktatta ki őket az óvatossági rendszabályokra, majd egy osztrák személyt adtak melléjük, hogy segítse határátlépésüket. Viszneki és Kiss még aznap sikeresen átjutott Magyarországra, majd útjuk szétvált. Pár perc múlva azonban Kiss Károly egy rendőrjárőrt fedezett fel a távolban, s még időben elmenekült. Viszneki kevésbé volt szerencsés, a járőr elfogta és az ÁVH Szombathelyi Osztályára kísérte be.⁷⁵

Az Államvédelmi Hatóság már ekkor kémkedésre gyanakodott, bizonyítani azonban nem tudta, ezért Viszneki internálására tett javaslatot. Az indoklás szerint – amelyet Kucsera László őrnagy, osztályvezető szignált – Viszneki „feltételezhető, hogy fasiszta elemekkel vette fel a kapcsolatot, majd a feladat átvétele után ismét illegálisan jött át az ország területére. Alapos a gyanú arra, hogy hírszerző szolgálatra vállalkozott, ezért, mint preventív intézkedést, a rendőrhatalom őrízeti alá helyezését tartom szükségesnek.”⁷⁶ A javaslat alapján szeptember 30-án született véghatározat az internálásról.⁷⁷

Viszneki Lászlót a kistarcsai internálótáborba vitték, ahol 1949. október 4-én József bátyja ke-reste fel. Rövid beszélgetésük során László beszámolt elfogásának körülményeiről, majd „Dezsőről” kezdett beszélni. Bátyja azonban leintette, mondván „*ideje lenne már minden kapcsolatot megszakítani 'Dezsővel'.*”⁷⁸ László arra kérte bátyját, hogy a táborparancsnokságon lévő letéti tárgyait vegye át, s arra hívta fel a figyelmét, hogy táskája fogója alá egy levél van varrva, a pénztárcájában pedig egy celofán burkolatban lévő titkosírással alkalmas szer található. Kérte, hogy egy megadott címre írjon levelet elfogásáról, de tájékoztassa levélben István testvérüket is azzal, hogy értesítse „Apót” elfogásáról. József öccse a kérésnek csak részben tett eleget. István öccsét azonnal tájékoztatta, de a letétben lévő holmikat csak 1949. október 23-iki ismételt kistarcsai utazása során vette át. A fogó alatt elrejtett titkosírással használati utasítást megsemmisítette, a szert azonban megtartotta, és otthonában rejtette el.⁷⁹

Viszneki József – vallomása szerint – rossz anyagi körülményei miatt úgy döntött, folytatja a kémkedést, és közvetlenül veszi fel a kapcsolatot öccse grazi megbízóival. 1949 novemberében citrommal írt levélben közölte öccsével, Istvánnal ez irányú szándékát, kérve tőle „Apó” címét is. István válaszeveleiben közölte, hogy rövidesen levél érkezik hozzá, amely „anyagilag is jelentős lesz, és »abban lesz a cím is«.”

⁷¹ Viszneki László a kihallgatás során beismerte, hogy egy szekszárdi volt emigrált gyártulajdonos kérésére ezen út során annak feleségét és leányát kellett volna 6000 forintért átszöktetnie a határon. (ÁBTL 3. 1. 9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki László kihallgatásáról. 1950. március 21.)

⁷² ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁷³ Kiss Károly elmondása szerint Salzburgban „Miska bácsi” magyar származású titkosszolgálati felettesének is bemutatva őket, más irat azonban állítását nem támasztja alá. (ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Kiss Károly 1950. március 14-i feljegyzéséből Viszneki Lászlóra vonatkozóan)

⁷⁴ ÁBTL 3. 1. 9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki László kihallgatásáról. 1950. március 21.

⁷⁵ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁷⁶ ÁBTL 2.1.9. V-33032. Javaslat Viszneki László internálására. 1949. szeptember 29.

⁷⁷ ÁBTL 25.1. 608126/1949.

⁷⁸ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László kihallgatása, 1950. március 17.

⁷⁹ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.

Így is történt. 1949. december végén József egy expressz-ajánlott levelet kapott, amelyet Budapesten adtak fel, feladó megjelölése nélkül. A levélben 500 forintot küldtek neki, s egy levelet István öccsétől. István ebben tájékoztatta, hogy Olaszország érintésével Ausztráliába utazik, ahol le kíván telepedni. A széles sorokból József arra következtetett, hogy az citromírást tartalmaz, ezért felmelegítette. Az így előhívott szöveg egy hét pontos utasítást tartalmazott.⁸⁰

A megbízó kéthetenként kért jelentést arról, hogy Miskolcon és környékén vannak-e orosz csapatok; azok mikor és honnan jöttek, hol vannak elhelyezve, milyen létszámúak; a repülőter elkészült-e már, állomásoznak-e ott magyar vagy szovjet gépek, illetve mi a gépek száma. Érdeklődtek továbbá a magyar katonai alakulatok postaszámairól, valamint arról, hogy Diósgyőrben elkészült-e már az új ágyúgyár. A levélben László öccsét „Kálmánnak” nevezve, a következő szöveggel kérték, hogy azonnal jelentse, ha kiszabadul: „Ha Kálmán elvégzi a tanfolyamot, kérem azonnal megírni, hogy továbbtanulásáról gondoskodhassunk.”⁸¹

A titkosírásos levél azonban először nem Viszneki József kezébe került 1949 decemberében. Az Államvédelmi Hatóság ugyanis felfigyelt a feladóként eredetileg egy salzburgi orvostól érkező levélre. A küldeményt kibontották, megállapították, hogy titkosírást tartalmaz, átvilágítva elolvasták, lefényképezték, majd továbbították József címére. A levél alapján tehát már ekkor tudtak Viszneki kémtevékenységéről. Az erről szóló jelentés azt feltételezte az utasítások hangvétele alapján, hogy Józsefet kényszerrel szervezték be, úgy érezték, mintha „nagyon a megbízója kezében lenne”.⁸² Viszneki József tehát az iratok alapján lebukott, az államvédelem azonban – minden bizonnyal további információk reményében – egyelőre kivárt.

Viszneki József, mit sem tudatva „lebukásáról”, 1950. január 6-án írta meg első jelentését. Ebben közölte a postánál már korábban feljegyzett mintegy nyolc magyar honvédségi postaszámot. Beszámolt arról is, hogy Miskolcon és környékén nem tartózkodik szovjet katonaság; egy szemtanúra hivatkozva arról is ír, hogy még a nyáron Szeged felől nagyszámú, de rossz állapotban lévő páncélos érkezett Kecskemétre; továbbá, hogy a miskolci repülőteret csak polgári utasforgalom számára használják; a szolnoki repülőtéren repülőtiszteket képeznek ki; valamint, hogy Ózd felé kettősvágányú vasút épül, s hogy Sátoraljaújhely felé is terveznek ilyen.⁸³

Második jelentését 1950. február 1-jén küldte el. Ebben – a hivatali kezelésében lévő levelezésekből megállapítva – újabb katonai alakulatok postaszámát osztotta meg megbízóival. Emellett ismertette, hogy Miskolcon a postacenzúrát négy nő és két férfi végzi, akik munkájukat két szobában elzárkózva végzik, s rendszeresen tartják a kapcsolatot a miskolci Államvédelmi Osztállyal. Megírta továbbá a diósgyőri gyárak feloszlását (MÁVAG Kohászat, DIMÁVAG, Nehézszerzőgépgyár) és közölte, hogy a Nehézszerzőgépgyár csőmegmunkálójában 7 cm átmérőjű ágyúcsövet gyártanak.⁸⁴

Harmadik, egyúttal utolsó jelentését 1950. február utolsó hetében küldte el. Ismertette a Zsofinyecz Mihály nehézipari miniszter és Klimos Jenő diósgyőri gyárigazgató-helyettes közötti – röpgyűlésen ismertetett – telefonbeszélgetést, amelyben leszögezték: „A magyar és orosz nép barátsága függ attól, hogy a jóvátételi szállítás program szerint történjen.” Ismertette továbbá a diósgyőri nagyüzemek munkáslétszámát, fizikai és szellemi dolgozókra lebontva. Beszámolt továbbá arról, hogy a DIMÁVAG a magyar honvédség részére teherautó-pótkocsikat gyártott, és a gyár jóvátételként vasúti és mozdonykerékpárokat, kereskedelmi célból kábelgyári gépeket és vasúti vagon-alkatrészeket gyárt. Tájékoztatta megbízóit arról is, hogy a kokszot és vasércet a gyár a Szovjetunióból, Csehszlovákiából és Lengyelországból kapja, míg új gépeket Hollandiából, Belgiumból, Olaszországból és a Szovjetunióból szereznek be.⁸⁵

⁸⁰ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.

⁸¹ ÁBTL 41. A-2126/132. Jelentés. Budapest, 1950. március 9.

⁸² ÁBTL 41. A-2126/132. Jelentés. Budapest, 1950. március 9.

⁸³ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.

⁸⁴ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.

⁸⁵ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.

Viszneki József néhány nappal később, 1950. február 28-án arra kezdett gyanakodni, hogy az Államvédelmi Hatóság megfigyelés alatt tartja Miskolcon. Egy ismerőse ugyanis arról tájékoztatta, hogy a Munkaerő Hivatal Viszneki menyasszonya, B. Éva lakhelye után érdeklődött. Viszneki József azonban az államvédelmet sejtette a puhatolózás mögött, ezért még aznap felkereste kedvesét, és beismerte neki kémtevékenységét. Elkerülendő a leány esetleges ártatlan meghurcolását, úgy döntöttek, hogy egyelőre nem fognak nyilvános helyen találkozni.⁸⁶

Az államvédelem 1950. március 3-án egy újabb Ausztriából küldött levelet fogott el, amely Viszneki József második jelentésére reagált. A grazi megbízók ebben arra utasították Visznakit, hogy minden esetben jelölje meg információi forrását, megbízhatóságuk szerint. Érdeklődtek a honvédségi alakulatok címének forrása felől, kérve, hogy az alakulatok postaszámainál adja meg, melyik milyen szám alatt alakult, és hol van elhelyezve. Érdeklődtek továbbá, hogy a vasútépítésnél milyen vágányok épülnek.⁸⁷ A levelet ismét továbbították Visznekinek, aki azt 1950. március 4-én, vagy 6-án kapta meg. Az írományt egy fogporos dobozba tette, majd a cserépkályha tetején rejtette el, de választ már nem tudott küldeni rá.⁸⁸

A második elfogott külföldi levél után az Államvédelmi Hatóság számára megérlelődött Viszneki József letartóztatása. 1950. március 6-án környezettanulmány készült róla, amelyben megállapították, hogy a pártonkívüli Viszneki baráti köréhez leginkább azon „gyáristák”, azaz diósgyőri munkások tartoznak, akik korábban a postán dolgoztak. Kiemelendő közülük Tasnádi Sándor, akit nem sokkal később, 1950. június 22-én letartóztattak, majd a miskolci „jobboldali szociáldemokraták” – Virág Sándor és társai – perében 12 évre ítélték. Érdekesség, hogy Viszneki József neve felmerült a Virágék elleni 1956-os felülvizsgálati eljárás során is. Virág Sándor ekkor azt vallotta, 1948 nyarán Viszneki figyelmeztette őt levelezésének postai megfigyelésére.⁸⁹ Ezt azonban az Államvédelmi Hatóság 1950-ben még nem tudhatta, így Viszneki Józsefnek a szociáldemokraták „kémügyében” nem volt szerepe.

Az eljárás

Viszneki Józsefet a Katonai Elhárító Főosztály 1950. március 9-én vette őrizetbe és kísértette fel Budapestre. Ugyanekkor lakásán is házkutatást tartottak. Az ÁVH központjában Berkesi András áv. őrnagy, osztályvezető – akinek neve az ügy aktájában később is előfordul – írt jelentés ügyéről. Berkesi ebben arra gyanakodott, hogy a kiváló postatisztként ismert Viszneki felmondása és Vasgyárban való elhelyezkedése is utasításra történhetett.⁹⁰ A jelentés fő feladatként az első elfogott levélben szereplő „Kálmán” kilétének felderítését jelölte meg, „beszervezett embert” gyanítva személyében. A jelentés ezen túl egy egész kémhálózatot feltételezett, ezért rendkívül gyors tisztázást javasolt „*még erőszak alkalmazása árán is*”. Viszneki József kihallgatásánál e célból a „*gyors lerohanási taktikát*” kellett alkalmazni.⁹¹ Viszneki József első vallatása során részletes beismerő vallomást tett. Beszámolt László öccse kémtevékenységéről, illetve arról, hogy ő maga is több alkalommal küldött hírszerzőt Grazba. Ez alapján 1950. március 10-én Viszneki Lászlót átkísértették a kistarcsai internálótáborból az Államvédelmi Hatóság budapesti központjába,⁹² ahol részletes beismerő vallomást tett. Az ÁVH ezután a „hálózat felderítésére” összpontosított.⁹³

⁸⁶ ÁBTL 41. A-2126/132. Feljegyzés Viszneki József kihallgatásáról. 1950. március 16.

⁸⁷ ÁBTL 41. A-2126/132. Jelentés. Budapest, 1950. március 9.

⁸⁸ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.

⁸⁹ ÁBTL 2. 1. – III/17-a. /V-143392/1. Virág Sándor kihallgatása. 1956. április 3.

⁹⁰ Viszneki József egyik kihallgatása ezt a feltevést nem támasztotta alá, elmondása szerint ebben az időben számos postai alkalmazott váltott munkahelyet, a nemzeti vállalatoknál ugyanis jobban lehetett keresni. (ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.)

⁹¹ ÁBTL 41. A-2126/132. Jelentés. Budapest, 1950. március 9.

⁹² ÁBTL 3.1.9. V- 54557. Kovács János vizsgálati dossziéja.

⁹³ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés. Budapest, 1950. március 10.

Viszneki László feltáró jellegű vallomásainak az államvédelmi szervek bizonyosan örülhettek, azokban ugyanis számos – állítólag valamely külföldi hírszerzésnek dolgozó – emigráns magyart nevezett meg, róluk részletes személyleírást és egyéb adatokat is szolgáltatott. „Dezső” bácsiról, a CIC grazi összekötőjéről, nemcsak személyleírást adott, de szokásairól, napi rutinjáról és a Klein Imrével való találkozó helyéről és idejéről is beszámolt, majd a találkahelyekről rajzokat készített.⁹⁴ Felfedte azt is, hogy „Dezső” a „Miska” álnévet is használja. Ugyancsak fontos lehetett az ÁVH számára, hogy hírszerzőként nevezte meg a már említett Klein Imre volt horthysta századost is,⁹⁵ akinek az apja, Klein Antal földbirtokos a Rajk-per egyik főtanúja volt.⁹⁶ Dr. Klein Imre állítólag „Miska bácsi” „felhajtójaként” toborzott potenciális hírszerzőket az emigráns magyarok között.⁹⁷

A politikai rendőrség napokon belül elővezetette Kiss Károlyt is, akit már 1950. február 20-án elfogtak a határon. Kiss vallott először Visznekiék húga, Ilona kémkedésben való érintettségéről. Elmondása szerint László a húga révén nőket szervezett be, akiknek utána nylonharisnyákkal fizetett, ezért hazautazásakor legalább 40 pár harisnyát vitt magával.⁹⁸ Közölte továbbá, hogy Ilonának egy katonatiszt udvarlója is van, akit be kívántak szervezni, valamint arról beszélt, hogy egy építőipari vállalatnál dolgozó tisztviselő adott át Ilonának különböző építkezésekhez készült tervrajzokat. Kiss jelentősen felnagyítva jellemezte Viszneki László szerepét, e szerint László, a húga segítségével, embercsempészekben működött közre, és egy olyan jól működő és széleskörű kémhálózatot épített ki Magyarországon, amelyet már elég évente egyszer ellenőriznie, mert „ezek már maguktól is működnek”. Viszneki fontosságáról beszélve kiemelte: „Miska bácsi” Salzburgba is magával vitte Lászlót, hogy ott az amerikaiaknak bemutassa.⁹⁹

Minthogy Viszneki József beismerte, hogy a titkosírással alkalmas vegyszert a rádióasztal fiókjában, a kémutasítást pedig a cserépkályha tetején rejtette el, 1950. március 17-én újabb háromórás házkutatást tartottak lakásában, amelyen többek között citrompótlót, kémjelentést és a celofántokban lévő vegyszert foglaltak le.¹⁰⁰ A tubus tartalmáról utóbb megállapították, hogy „színtelen írásra alkalmazható szer, mely írást melegítésre elő lehet hívni”.¹⁰¹ A házkutatás során¹⁰² egyes adatok szerint előkerültek az Ilona által eldugott munkás-nyilvántartások is, azonban azokat másnap László érdektelen leveleivel együtt visszaadták a családnak.¹⁰³

A Viszneki testvérek, illetve Kiss vallomása alapján 1950. március 20-án Turi Károly áv. hadnagy készített feljegyzést arról, kik segítették a kémtevékenységet, illetve kik bírtak arról tudomással. A felsoroltak közül azonban nem mindenki ellen indult eljárás, illetve nem mindenkit hallgattak ki az iratok alapján. Két nappal később, 1950. március 22-én pedig javaslat született Viszneki Ilona, Bartók Ferenc és B. Éva előállítására. Közülük B. Évát csupán tanúként kívánták kihallgatni, ellene eljárást nem kívántak indítani. Ugyanekkor tűzték ki célul a már Budapesten dolgozó Cserháti László lakóhelyének megállapítását és őrizetbe vételét.¹⁰⁴ Viszneki Ilonát és Bartók Ferencet 1950. március 28-án vették őrizetbe és kísértették Budapestre. A Bartóknál tartott házkutatáson megtalálták a – hamis feladók megjelölésével írott – Visznekitől kapott, illetve neki küldött egy-egy levelet.

⁹⁴ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László (?) kézzel írt feljegyzés. Dátum nélküli.

⁹⁵ Klein később ÁVH-s kettős ügynökként is dolgozott, a jelzett időben azonban még „csak” az amerikai hírszerzés szolgálatában állott. (UNGVÁRY K., 2021)

⁹⁶ Az idősebb Kleinnek kellett bizonyítania, hogy a birtokán lévő csőszkunyhóban találkozott Rajk László Rankovics jugoszláv belügyminiszterrel. (KÖRBER Á., 2014. 4.)

⁹⁷ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Viszneki László kézzel írt vallomása. Dátum nélküli.

⁹⁸ Az internálótáborból Viszneki József csupán két pár nylonharisnyát vett át. (ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki József kihallgatása. 1950. március 16.)

⁹⁹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Kiss Károly 1950. március 14-i feljegyzéséből Viszneki Lászlóra vonatkozóan.

¹⁰⁰ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Házkutatói jegyzőkönyv. 1950. március 17.

¹⁰¹ ÁBTL 3. 1. 9. V-1376/1. Jelentés a Viszneki Józsefnél tartott házkutatásról. 1950. március 20.

¹⁰² Az iratok ennek idejét március 20-ában határozták meg, a jegyzőkönyv azonban egyértelműen március 16-i keltezésű.

¹⁰³ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Viszneki Ilona kihallgatásáról. 1950. március 29.

¹⁰⁴ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Javaslat Viszneki László és József ügyével kapcsolatos személyek kihallgatására, illetve őrizetbe vételére. 1950. március 22.

Aznap, 1950. március 28-án fogdába került Budapesten Cserhádi László is. Vallomásaik alapján április 5-én – utolsóként – Szekeres Lászlót fogták el. Ismételt házkutatást tartottak továbbá Miskolcon Visznekiéknél a korábban visszaadott munkásnévjegyzékek felkutatására, azonban megállapították, hogy az idősebb Viszneki József azt már eltűzelte.¹⁰⁵

A nyomozás során – érdekes módon, az egy évvel későbbi Venkovits Károly és társai ügyéhez hasonlóan – állambiztonsági kapcsolatot is találtak, amelyet azonban – akárcsak Venkovitséknél – érdemben nem vizsgáltak ki.¹⁰⁶ Ezúttal Bartók Ferenc kihallgatásán „került felszínre”, hogy Viszneki László olyan kijelentést tett, miszerint:

„az államvédelmi hivatalnál saját emberük is van bent, akik gyakran tájékoztatják őket a magyarországi helyzetéről, valamint a közeli letartóztatásokról is. Ilyen előzetes információ után sikerült Nagykanizsáról egy alez-t ellopniok az Államvédelmi Hatóság elől, mert őket értesítették, hogy az illetőt a napokban le fogják tartóztatni. Az alez. nevét nem mondotta meg, és azt sem, hogy hol teljesít szolgálatot.”¹⁰⁷

Az ügy nyomozása 1950. április 7-én zárult le, az ügyről jelentés készült, majd másnap Janikovszky Béla áv. ezredes intézkedett a gyanúsítottaknak a Budapesti Központi Katonai Ügyészségre való átkísértetéséről. Az ügyészégi eljárás két hónapig tartott. A vádlottak többsége a „legteljesebb beismerésben” volt, míg Szekeres azzal módosította nyomozati vallomását, hogy csupán értéktelen selejtes nyomtatványokat, hulladékpapírokat adott át Cserhátinak tüzelési célra, és „hírszerzői vállalkozását nem tekintette komolynak”. Az ügyészség nevében 1950. június 22-én dr. Kovács Zoltán őrnagy nyújtott be vádiratot. A vádhatóság Viszneki Lászlót, Józsefet és Ilonát, valamint Cserhádi Lászlót folytatólagosan elkövetett hűtlenséggel, míg Szekeres Lászlót és Bartók Ferencet hűtlenséggel vádolta.¹⁰⁸

A Budapesti Katonai Törvényszék előtt a tárgyalás 1950. augusztus 8-án kezdődött meg a nyilvánosság teljes kizárásával. A bíróság előtt Viszneki László I. rendű vádlott tagadta, hogy az első illegális magyarországi útja alkalmával közölte volna testvéreivel, hogy az amerikaiaknak kémkedik. Védekezése szerint, bár elmondta, hogy katonai és más adatokat kell szereznie, megbízóját testvérei előtt nem fedte fel. László továbbá kijelentette, hogy második útján azzal a céllal indult haza, hogy a hírszerzéssel felhagy, s itthon marad. A II. és III. rendű vádlott, Viszneki József és Ilona azzal védekezett, hogy a hírszerzésre kizárólag a testvérük iránti szeretetük és segíteni akarásuk vitte rá őket, míg a IV. rendű Cserhádi az Ilona iránt érzett szerelmére hivatkozott. Szekeres László V. rendű vádlottként azonban immár határozottan tagadta bűnösségét és közölte:

„Viszneki László Magyarországra érkezéséről a nyomozás során értesült először. Az ügyészi vallomása elébe tárása után azonban elismerte, hogy erről valóban hallott, de végig megmaradt amellett, hogy Cserhátinak csak hulladékpapírokat adott, s szó sem volt arról, hogy az iratok Viszneki Lászlóhoz fognak eljutni.”

A tárgyaláson ezért szembesítették Cserhádival, aki viszont kitartott korábbi vallomása mellett, és közölte: „az ő felkérésére, Viszneki László útján külföldi szervezethez való továbbítás végett adta át a szóban forgó iratokat, melyek teljesen függetlenek a más alkalommal tüzelési célra valóban kért és kapott hulladékpapíroktól.”¹⁰⁹ Bartók Ferenc VI. rendű vádlott bűnösségét csupán feljelentési kötelezettségének elmulasztásában ismerte el, de nem tagadta, hogy ő maga is vállalkozott a hírszerzésre.

A törvényszék 1950. augusztus 9-én dr. Andó Ferenc ht. őrnagy vezetésével hirdetett ítéletet. A bíróság a vádhatósággal megegyezően állapította meg a vádlottak bűnösségét, s főbüntetésként Viszneki Lászlót és Józsefet kötél által végrehajtandó halálbüntetésre, Viszneki Ilonát 8 év, Cserhádi Lászlót 13 év, Szekeres Lászlót 11 év, Bartók Ferencet 7 év fegyházbüntetésre ítélte.¹¹⁰

¹⁰⁵ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Honvédelmi Minisztérium Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség D Osztálya. Miskolc, 530/kj-1950. sz. levél. 1950. április 5. L. Kovács András áv. alhdgy. D.ov.

¹⁰⁶ KIS J., 2019. 128.

¹⁰⁷ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Feljegyzés Bartók Ferenc kihallgatásáról. 1950. április 5.

¹⁰⁸ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Budapesti Központi Katonai Ügyészség Kb. IV. 025/1950/15. sz. vádirata.

¹⁰⁹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Budapesti katonai törvényszék KB. IX. 043/1950. sz. ítélete.

¹¹⁰ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Budapesti katonai törvényszék KB. IX. 043/1950. sz. ítélete.

Az elsőfokú ítélet ellen az ügyész, a vádlottak és védőik is fellebbezést jelentettek be. A Katonai Főtörvényszék előtt lefolytatott másodfokú tárgyalásra, illetve az ítélethirdetésre 1950. november 27-én került sor. A főtörvényszék Bajor László hb. alezredes tanácselnök vezetésével egyedül az ítélet Cserhátira vonatkozó részét változtatta meg, s büntetését 10 évre csökkentette.¹¹¹ A Viszneki testvérek sorsáról ezután a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa döntött, amely nem részesítette őket kegyelemben. Viszneki Lászlót és Viszneki Józsefet 1950. december 20-án, reggeli hét órakor akasztották fel.¹¹²

Életben maradt társaik még évekig raboskodtak, ügyük felülvizsgálatára az 1955-ben megindult rehabilitációs eljárások során került sor. Ennek eredményeként először Szekeres László szabadult kegyelemből, 1955. május 5-én.¹¹³ A Vácott igen rossz egészségügyi állapotban raboskodó Cserhádi Lászlót a felülvizsgálati bizottság szintén egyéni kegyelemre javasolta, úgy vélték, hogy a „*cselekmény súlyához képest elegendőnek mutatkozik a már kitöltött büntetés*”. Cserhádi szabadlára helyezéséről 1956. július 10-én hoztak határozatot.¹¹⁴ Viszneki Ilona és Bartók Ferenc szabadulásának ideje nem ismert. Az 1956-os forradalom idején Viszneki Ilona és Cserhádi László is emigrált.¹¹⁵ Valószínűleg együtt döntöttek a menekülés mellett, legalábbis erre utal, hogy később házasságot kötöttek.¹¹⁶

*

Kérdések, kételyek

Az iratok, a lényeget tekintve, általában a későbbi vádlottak bűnösségét támasztják alá. Ellentmondások azonban jócskán fellelhetők a különböző jegyzőkönyvekben, egy-egy esetre vonatkozóan legalább két, néha több feloldhatatlan ellentmondásra figyelhettünk fel.

Viszneki László bűnösségére utal, hogy kihallgatásai során létező személyekről (pl. a hírszerzőként valóban dolgozó Klein Imréről vagy dr. Kerekesről) beszélt, s a helyszínek is – egy-két kivételtől eltekintve – azonosíthatók. Ezeket azonban ugyanúgy „adhatták a szájába”, ahogyan az más eljárásoknál is oly jellemző volt az Államvédelmi Hatóságra. Ugyanezzel magyarázható az is, hogy minden gyanúsított beismerte bűnösségét. Viszneki László bátyja, József bűnösségére utalnak a még őrizetbe vétele előtt elfogott citrommal írott levelek, ezek már egyértelműen ellene szólnak, akárcsak azon egyéb „bizonyítékok”, amelyeket eljárás alá vont társai lakásán foglaltak le. Az ügyben résztvevő Berkesi András pályáját ismerve, nyilván itt is felmerülhet a manipuláció kérdése, azonban egyéb irat vagy visszaemlékezés hiányában ez a kérdés megválaszolatlan marad, s a történész sem az egyik, sem a másik irányban nem teheti le a voksát. Az üggyel kapcsolatban tehát sok kérdés, kétely merül fel az adatok összevetése során, de logikai ellentmondások is fennállnak.

Viszneki István, miután igyekezett megakadályozni, hogy testvére, László kapcsolatba kerüljön az amerikai hírszerzéssel, miért segített ugyanebben másik bátyjának, Józsefnek? Sőt, miért küldött olyan levelet, amelyet a hírszerzés embere – vélhetően „Dezső/Miska bácsi” – citromírásos titkosírással látott el? Miért utalnak Viszneki István kémtevékenységére egyes iratok, mikor a vallomások – egy kivételével – egyöntetűek abban, hogy visszautasította az ilyen irányú együttműködést. Viszneki József – több vallomással is alátámasztott – igen határozott és ellentmondást nem tűrő magatartásában sem érthető feltétlenül a változás. Ha kezdetben mindent elkövetett annak érdekében, hogy Lászlót lebeszélje a kémkedésről, miért vállalkozott maga ugyanezre? Bár az előbbi még megmagyarázható volna a testvéri szeretettel, az azonban már végképp érthetetlen, hogy miután az internálótáborban közölte öccsével, hogy felejtse el az „amerikaiakat”, miért jelentkezett ő maga náluk, s folytatta az igen kockázatos kémkedést?

¹¹¹ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Katonai főtörvényszék II. 0136/kat. ftszék. 1950. sz. ítélete.

¹¹² ÁBTL 2.2.1. I/7. 1091., 1103.; ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Budapesti katonai törvényszék KB. IX. 043/1950. sz. ítélete.

¹¹³ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László és társai amerikai kémkedése. Jelentés. É. n.

¹¹⁴ ÁBTL 3.1.9. V-1376/1. Cserhádi László ügyének felülvizsgálata. 1956. július 10.

¹¹⁵ ÁBTL 41. A-2126/132. Viszneki László és társai amerikai kémkedése. Jelentés. É. n.

¹¹⁶ <https://www.familysearch.org/tree/pedigree/landscape/GWJB-362>

Logikailag az sem érthető, hogyan lehetséges, hogy a két testvéren kívül mindenki készséggel vállalkozott a kémkedésre és szolgáltatott adatokat vagy iratokat, mint ahogy az sem, hogy egyesek – ugyancsak vallomással alátámasztott – kémkedésre való vállalkozását, esetleg tényleges kémtevékenységüket vagy akár az államvédelmisek érintettségét miért nem vizsgálta ki érdemben a hatóság.

Sajnos a fogdaügynöki jelentések nem maradtak meg, így más forrásból nem tudhatunk az eljárás részleteiről, és azt sem tudhatjuk, miként nyilatkoztak a gyanúsítottak fogdatársaik előtt. Ezek – valamint visszaemlékezések – hiányában nem tudjuk, milyen fizikai, lelki terroron mentek keresztül a foglyok, és hogyan változott magatartásuk – ha változott – az eljárás során. A vádlottak – különösen Szekeres László – tárgyaláson tanúsított magatartásából, abból, hogy a nyomozati adatokkal szemben a bíróság többször merőben más tényállást állapított meg, és hogy a rehabilitációs felülvizsgálati eljárások során, vélhetően, mindenkit szabadlábra helyeztek, arra következtethetünk, hogy kémszervezet nem volt, s ha egyáltalán történt tényleges kémtevékenység, az sem lehetett olyan fajsúlyú, mint azt az Államvédelmi Hatóság által minden bizonnyal manipulált nyomozati iratok „feltárták”.

Források

ÁBTL = Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

- 2. 1. Zárt irattár. III. SZDP-ügy
- 2.2.1. Operatív nyilvántartások
- 2.5.1. BM Internálási iratok
- 3.1.9. Vizsgálati dossziék (V-dossziék)
- 4.1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok (A-anyag)

Bibliográfia

KIS 2019

KIS József: A miskolci „Fekete Sasok”. *Levéltári Évkönyv Új folyam.* MNL Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára. (2019) 107–131.

KÖRBER 2014

KÖRBER Ágnes: Egy kiadó alapítása. Lábjegyzetek a Rajk-perhez. *Betekintő. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára internetes folyóirata* 2014/1. (https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2014_1_korber.pdf) (2021. nov. 20.)

SZÖRÉNYI 2009

SZÖRÉNYI Attila: Adalékok az angol katonai hírszerzés történetéhez Edgar Sanders ügyének tükrében. *Hadtörténelmi Közlemények* 122. (2009)/3. 731–746.

UNGVÁRY 2021

UNGVÁRY Krisztián: Hányatott kémsorsok: Hornyák János, a hidegháború teljesen értelmetlen áldozata. https://qubit.hu/2021/01/03/hanyatott-kemsorsok-hornyak-janos-a-hideghaboru-teljesen-ertelmetlen-aldozata?_ga=2.36796384.1715456949.1609664199-1029549315.1589169639 (2021.01.10.)